

Марыя Уладзіміраўна Гуль

канд. філал. навук, дац., дац. каф. англійскай філалогіі
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна

Maryia Hul

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of English Philology
of Brest State A. S. Pushkin University
e-mail: boxformail35@mail.ru

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ МАДЭЛЯЎ ЛЮБОЎНЫХ І СЯМЕЙНЫХ УЗАЕМААДНОСІН У БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКОЙ ЛІНГВАКУЛЬТУРАХ

У сучасных умовах глабалізацыі лінгвакультуралагічныя даследаванні набываюць асаблівую актуальнасць, спрыяючы разуменню культурных асаблівасцей розных народаў. У даследаванні параўноўваюцца мадэлі любоўных і сямейных адносін у беларускай і кітайскай лінгвакультурах праз аналіз фразеалагізмаў і прымавак. Выяўлены асноўныя ролевыя мадэлі («закаханы – закаханая», «муж – жонка», «дзеці – бацькі»), а таксама іх культурная спецыфіка: беларуская мадэль адлюстроўвае хрысціянскія традыцыі з акцэнтам на выбар і прагматызм, а кітайская – канфуцыянскія нормы з іерархіяй і сімвалічнай вобразнасцю. Вызначаны як універсальныя рысы (важнасць гармоніі ў сям'і, пашана да бацькоў), так і культурныя адрозненні (роля сацыяльнага статусу, гендарныя стэрэатыпы).

Ключавыя словы: лінгвакультуралогія, любоўна-сямейныя адносіны, міжкультурная камунікацыя, прымаўкі, фразеалагізмы.

Representation of Love and Family Relationship Models in Belarusian and Chinese Linguistic Cultures

In the context of globalization, linguacultural studies gain particular importance by facilitating the understanding of cultural specificities. This research compares models of love and family relationships in Belarusian and Chinese linguistic cultures through the analysis of phraseological units and proverbs. Key role models («lover – beloved», «husband – wife», «parents – children») have been identified, along with their cultural specifics: the Belarusian models reflects Christian traditions with an emphasis on choice and pragmatism, while the Chinese model embodies Confucian norms with hierarchy and symbolic imagery. Both universal features (the importance of family harmony, respect for parents) and cultural differences (the role of social status, gender stereotypes) have been determined.

Key words: linguacultural studies, love and family relationships, intercultural communication, proverbs, phraseological units.

Уводзіны

У сучасным свеце, які характарызуецца паскарэннем глабалізацыйных працэсаў і павелічэннем міжкультурных кантактаў, лінгвакультуралагічныя даследаванні набываюць асаблівую важнасць. Яны не толькі дазваляюць глыбей зразумець унікальнасць пэўных этнасаў, але і спрыяюць эфектыўнай міжкультурнай камунікацыі, падтрыманню дыялогу паміж рознымі этнакультурнымі групамі. Умовай паспяховай інтэграцыі ў полікультурную прастору з'яўляецца не проста валоданне мовай, але і разуменне культурных кодаў, якія стаяць за моўнымі з'явамі. Беларуская і кітайская культуры прадстаўляюць розныя тыпы цывілізацый – еўрапейскі і ўсходнеазіяцкі.

Іх параўнанне дазволіць выявіць як універсальныя, так і адметныя рысы ў канцэпцыях кахання і сям'і. На сучасным этапе Беларусь і Кітай актыўна ўзаемадзейнічаюць, што павялічвае патрэбу ў разуменні іх сацыяльных і сямейных каштоўнасцей.

Мэта артыкула – выявіць і сістэматызаваць мадэлі любоўных і сямейных узаемаадносін у беларускай і кітайскай лінгвакультурах на аснове аналізу іх фразеалагічнай рэпрэзентацыі.

Для дасягнення пастаўленай мэты неабходна вырашыць шэраг задач:

1) выявіць асноўныя мадэлі любоўных і сямейных узаемаадносін у беларускай і кітайскай лінгвакультурах;

2) вылучыць фраземы і прымаўкі, якія рэпрэзентуюць мадэлі любоўных і сямейных узаемаадносін у беларускай і кітайскай лінгвакультурах;

3) знайсці падабенствы і адрозненні паміж беларускай і кітайскай мадэлямі любоўных і сямейных узаемаадносін.

Матэрыялам для даследавання паслужылі беларускія фразеалагізмы і прымаўкі, выбраныя са «Слоўніка фразеалагізмаў» І. Я. Лепшава [1] і з «Малога руска-беларускага слоўніка прыказак, прымавак і фразем» З. Санько [2], а таксама кітайскія фразеалагізмы, выбраныя з «Кітайско-русского фразеологического словаря» А. М. Готліба і Му Хуаіна [3].

Асноўная частка

На думку У. І. Карасіка, вывучэнне лексічнага матэрыялу магчыма з пазіцый аксіялагічных дамінант пэўнага этнасу. Такі падыход прадугледжвае не толькі апісальную класіфікацыю моўных адзінак, але і вылучэнне асноўных тыпаў паводзін, уласцівых прадстаўнікам пэўнай этнакультурнай групы. Тыпы паводзін вызначаюцца паводле культурна-антрапалагічных схем. Гэтыя схемы могуць быць пабудаваны ў выглядзе статусных і ролевых мадэляў [4, с. 91]. Вылучаюцца наступныя тыпы: «закаханы – закаханая», «муж – жонка», «дзеці – бацькі», «госць – гаспадар», «чалавек – жывёла», «праціўнік – праціўнік», «настаўнік – вучань». У любоўна-сямейных адносінах асноўнымі ролевымі мадэлямі з’яўляюцца «закаханы – закаханая», «муж – жонка», «бацькі – дзеці». Акрамя таго, магчыма вылучэнне наступных мадэляў узаемаадносін: «брат – брат», «сястра – сястра», «сваяк – сваяк», «зятч – цесць, цешча», «нявестка – свёкар, свякроў», «дзядуля, бабуля – унукі». Разгледзім асноўныя мадэлі.

Беларускія фраземы пра каханне адлюстроўваюць:

1) прынцып узаемнасці (*не памогуць і чары, як каму хто не да пары; упрошваючы не намілуешся; сілаю не быць мілаю; атрымаць, даваць гарбуз*);

2) шчырасць і адкрытасць у пачуццях (*аддаваць сэрца; адкрываць, раскрываць (сваё) сэрца; страляць вачамі (вачыма, вочкамі); строіць вочкі*);

3) асуджэнне парушэнняў узроставых норм (*кот марцовы; мышын жарэбчык*);

4) адступлення ад традыцыйнай ролі жанчыны (*сіняя панчоха*);

5) асуджэнне маніпуляцый і хітрасці ў каханні (*завязваць свет, задурываць галаву; круціць галаву; круціць мазгі*).

Пазашлюбныя адносіны лічацца нечым ганебным (*прыносіць у падоле/прыполе*), але пра гэта гаворыцца прама, адкрыта.

Кітайскія фразеалагізмы пра каханне адлюстроўваюць шырокі спектр пачуццяў, сацыяльных нормаў і філасофскіх устаноў. Сярод гэтай групы можна вылучыць некалькі катэгорый:

1) флірт і заляцанні (*暗送秋波 àn sòng qiū bō* ‘скрытна пасылаць восеньскія хвалі’ – таёмна фліртаваць, строіць вочкі; *抱布贸丝 bào bù mào sī* ‘зберагчы грошы, каб набыць шоўкавыя ніткі’ – заляцацца да жанчыны; *墙头马上 qiáng tóu mǎ shàng* ‘(дзяўчына стаіць) на сцяне, (юнак) на кані’ – каханне з першага погляду);

2) рамантычнае каханне і паэтычны настрой (*风花雪月 fēng huā xuě yuè* ‘вецер, кветкі, снег і месяц’ – паэтычныя вобразы, рамантычныя адносіны, бяздзейнае жыццё; *流水桃花 liú shuǐ táo huā* ‘вада, якая льецца, і кветкі персіка’ – рамантычныя адносіны; *人面桃花 rén miàn táo huā* ‘твар чалавека (прыгажуні) і кветка персіка’ – успаміны пра каханую);

3) страсць, палкасць (*干柴烈火 gān chái liè huǒ* ‘сухі буралом успыхнуў’ – успыхнула каханне; *色衰爱弛 sè shuāi ài chí* ‘прыгажосць паблякнула, каханне патухла’ – мужчынская страсць да новых рамантычных прыгод);

4) вернасць і ахвярнасць (*甘心首疾 gān xīn shǒu jí* ‘радавацца болю ў галаве’ – любоўная туга, смутак; *割臂之盟 gē bì zhī méng* ‘саюз, замацаваны крывёй з парэзанай рукі’ – клятва вернасці закаханых, тайныя заручыны закаханых);

5) каханне без узаемнасці, змена пачуццяў (*弃旧怜新 qì jiù lián xīn* ‘кінуць старое, палюбіць новае’ – узяць новую пасію; *投梭折齿 tóu suō zhé chǐ* ‘кінуць ткацкі станок і выбіць (кавалеру) зубы’ – адхіліць недастойнае заляцанне).

Традыцыйна шлюб лічыцца справай не толькі людзей, але і багоў (*月下老人 yuè xià lǎo rén* ‘падлунны старац’ – дух вяселля, дух закаханых, сват, які звязвае пары нябачнымі ніткамі). Адносіны па-за шлюбам не

ўхваляліся грамадствам, і закаханыя маглі толькі таемна сустракацца (桑中之约 *sāng zhōng zhī yuē* ‘спатканне ў шаўкоўніцы’ – (таемнае) рамантычнае спатканне).

Параўноўваючы беларускую і кітайскую ролевыя мадэлі «закаханы – закаханая», можна зрабіць наступныя высновы: беларуская мадэль адлюстроўвае хрысціянскія традыцыі, а кітайская – канфуцыянскія. Канфуцыянства прадпісвае паслухмянасць і падпарадкаванне малодшых старэйшым, таму шлюб быў той справай, якую вырашалі бацькі. У беларускай мадэлі маладыя маюць больш свабоды, прызнаецца магчымасць выбару (*даваць гарбуз*). У кітайскай лінгвакультуры палкія пачуцці паказваюцца праз вобразнасць (风花雪月 *fēng huā xuě yuè* ‘вецер, кветкі, снег і месяц’), для беларускай лінгвакультуры характэрны больш прамыя прызнанні, выкарыстанне метафар (*аддаваць сэрца*). З філасофскага пункта погляду кітайцы ўспрымаюць каханне як лёс, як наканаванне (月下老人 *yuè xià lǎo rén* ‘падлунны старац’), беларусы – як выбар (*сілаю не быць мілаю*). Абодва падыходы паказваюць, што каханне – гэта сплаў эмоцый і сацыяльных нормаў, і падкрэсліваюць важнасць узаемнасці.

Беларускія фразеалагізмы і прымаўкі пра адносіны мужа і жонкі вылучаюць наступныя аспекты ўзаемаадносін у шлюбе:

1) гармонія і ўзаемадапамога (*мужык і жонка – найлепшая суполка (сполка); гаспадар і баба – адна рада; Антось ды Тадора – што лапаць ды абора*);

2) нязгода і канфлікты (*чорт сем пар лапцяў стаптаў, пакуль гэтакую пару дабраў; добрая жонка – дома рай, благая – хоць ты цягу дай; як кот з сабакам*);

3) роля жонкі (няхай мужык як шкарпэтка, абы жонка як кветка; *хто жонку добру мае, той гора не знае; там і Бог раюе, дзе жонка мужыка шануе*);

4) роля мужа (*хоць мужык як лапаць, абы за ім не плакаць; мужык як варона, ды ўсё жонцы абарона*);

5) залежныя адносіны (*муж аб’еўся груш (і лопнуў); быць, трымаць пад абцасам, пад пятой*).

Такім чынам, жонка лічыцца адказнай за атмасферу ў доме, менавіта яна з’яўляецца стваральніцай сямейнага шчасця. Адначасова выяўляецца і эстэтычны ідэал жанчыны (як кветка). Абавязак мужа

бачыцца ў тым, каб быць абаронцам і карміцелем сям’і. Патрабаванні да мужа абумоўлены прагматычным падыходам: важнай вызначаецца не знешнасць, а здольнасць забяспечваць сям’ю, што адпавядае традыцыйнай гендарнай мадэлі, дзе мужчына адказны за матэрыяльны дабрабыт. У той жа час прызнаецца права як мужчыны, так і жанчыны на магчымасць самому (самой) прымаць рашэнні, вырашаць свой лёс: *сам сабе гаспадар (пан); сама сабе гаспадыня (пані)*. Залежныя адносіны, дзе адзін з партнёраў дамінуе, крытыкуюцца, як і пасіўнасць мужа ў сямейных адносінах. Фразеалагізмы апісваюць і традыцыйныя абрады шлюбных адносін: *аддаваць руку і сэрца, звязвацца вузамі Гіменея, прапанаваць руку і сэрца, прасіць рукі, рабіць прапанову, садзіць (саджаць) на пасад*.

Кітайскія фразеалагізмы апісваюць ідэальны шлюб: 白头偕老 *bái tóu xié lǎo* ‘празыць разам да сівых валасоў’ (доўгі); 凤凰于飞 *fēng huáng yú fēi* ‘пара феніксаў пачала палёт’ (шчаслівы); 琴瑟之好 *qín sè zhī hǎo* ‘гармонія цыня і се (цытры і гусляў)’ (гарманічны), 相敬如宾 *xiāng jìng rú bīn* ‘паважаць адзін аднаго, як госця’ (заснаваны на ўзаемнай павазе), 燕侣莺俦 *yàn lǚ yīng chóu* ‘пара ластавак, пара івалгаў’ (заснаваны на каханні). Акрамя таго, вызначаюцца традыцыйныя гендарныя ролі. Для кітайскай сям’і (пад уплывам канфуцыянства) характэрна строгае размеркаванне роляў: муж лічыцца галавой сям’і, старэйшым ў адносінах да жонкі, а жонка – падначаленай, якая выконвае распараджэнні мужа (夫倡妇随 *fū chàng fù suí* ‘муж заспявае, жонка падхопіць’). Фразема 三从四德 *sān cóng sì dé* ‘трайная пакорнасць, чатыры добрыя якасці’ адлюстроўвае традыцыйную формулу патрабаванняў да жанчыны (пакорнасць бацьку, мужу, сыну), дабрачыннасць, сціпласць у маўленні, жаночкасць, працавітасць. Жанчына, якая кіруе мужам, ацэньваецца негатыўна: 牝鸡司晨 *pìn jī sī chén* ‘курыца абвяшчае світанне’. У кітайскіх фразеалагізмах падкрэсліваецца важнасць прытрымлівання традыцыйных роляў; адступленні ад іх крытыкуюцца, як і сваркі, канфлікты ў сям’і: 河东狮吼 *hé dōng shī hǒu* ‘рык хэдонскай львіцы’; 同床异梦 *tóng chuáng yì mèng* ‘агульны ложак, сны розныя’. Шлюб бачыцца як непа-

хісны саюз, таму развод і разлука асуджаюцца: 夫妻反目 *fū qī fǎn mù* ‘муж і жонка глядзяць у розныя бакі’; 镜破钗分 *jìng pò chāi fēn* ‘люстэрка разбіта, шпількі падзелены’; 鸾飘凤泊 *luán piāo fèng bó* ‘луань (міфічная птушка) лятае, а фенікс сядзіць’; 妻离子散 *qī lí zǐ sǎn* ‘жонка пайшла, дзеці разышліся’; 秋扇见捐 *qiū shàn jiàn juān* ‘кінуты асенні вецер’ (пакінутая жонка). У кітайскай лінгвакультуры вялікая ўвага надаецца сацыльнаму статусу: у шлюб павінны ўступаць людзі, роўныя па сваім сацыяльным становішчы: 别鹖孤鸾 *bié hè gū luán* ‘самотны фенікс, які развітаўся з жураўлём’; 彩凤随鸦 *cǎi fèng suí yā* ‘прыгожы фенікс не ідзе следам за варонай’; 称家有无 *chēn jiā yǒu wú* ‘прымерваць сям’ю па дастатку / сувымяраць сямейныя даходы’; 门当户对 *mén dāng hù duì* ‘вароты падыходзяць, двары адпавядаюць’; 齐大非偶 *qí dà fēi ǒu* ‘Цы (княства) вялікае і нам не пара’. У фразеалагізмах надаецца ўвага і апісанню шлюбных абрадаў і традыцый: 待字闺中 *dài zì guī zhōng* ‘чакаць свайго лёсу ў дзявочым пакоі’ (чакаць заручыны); 洞房花烛 *dòng fáng huā zhú* ‘пакой маладых у свечках з узорами’ (вяселле, ноч маладых); 割襟之盟 *gē jīn zhī méng* ‘саюз абразаннем крыса адзення’ (шлюбны саюз дзяцей да іх нараджэння).

Такім чынам, як у беларускай, так і ў кітайскай лінгвакультурах шлюб бачыцца як гарманічны саюз (мужык і жонка – найлепшая суполка; 凤凰于飞 *fèng huáng yú fēi* ‘пара феніксаў пачала палёт’), заснаваны на ўзаемнай павазе (там і Бог раюе, дзе жонка мужыка шануе; 相敬如宾 *xiāng jìng rú bīn* ‘паважаць адзін аднаго, як госця’). Шлюб успрымаецца як доўгатэрміновы саюз (сярэбрае, залатое, брыльянтавае вяселле; 白头偕老 *bái tóu xié lǎo* ‘пражыць разам да сівых валасоў’), але адначасова прызнаецца і наяўнасць канфліктаў, спрэчак (як кот з сабакам; 夫妻反目 *fū qī fǎn mù* ‘муж і жонка глядзяць у розныя бакі’). У беларускай лінгвакультуры шлюб заснаваны на асабістым выбары (аддаваць руку і сэрца, даваць гарбуз), у кітайскай – на дамоўленасці паміж сем’ямі (待字闺中 *dài zì guī zhōng* ‘чакаць свайго лёсу ў дзявочым пакоі’). У беларускай мадэлі жонка мае больш свабоды, хаця занадта ўладныя жонкі крытыкуюцца (пад

абцасам). У кітайскай мадэлі паслухмянасць – галоўная якасць жанчыны, жонкі (三从四德 *sān cóng sì dé* ‘трайная пакорнасць, чатыры добрыя якасці’). Вернасць у шлюбе не абсалютная (саламяная ўдава, саламяны ўдавец) у адрозненне ад кітайскай устаноўкі: 之死靡它 *zhī sǐ mǐ tā* ‘да смерці не будзе іншага’ (удава, верная памяці памерлага мужа, вернасць да канца).

Падводзячы вынікі, можна сказаць, што для беларускай мадэлі характэрны прагматызм і крытычны падыход, для кітайскай – канфуцыянскія нормы і больш філасофскі падыход. Адрозніваецца і сам метадапісання: у кітайскіх фразеалагізмах выкарыстоўваюцца міфічныя вобразы (луані, феніксы), мова сімвалічная, а у беларускіх – «жывёльныя» вобразы, мова часам жартаўлівая (мужык як варона).

Беларускія ўстойлівыя выразы мадэлі «бацькі – дзеці» адлюстроўваюць рэалістычны погляд на выхаванне. Прымаўкі малыя дзеткі – малыя і бедкі; малыя дзеці – малы клопат, большыя дзеці – большы клопат; малыя дзеці – галава баліць, вырастуць – сэрца паказваюць бацькоўскае дбанне пра дзяцей і паступовае павелічэнне адказнасці. Бацькоўская адказнасць за выхаванне дзяцей, за іх будучае, за перадачу культурных каштоўнасцей перадаецца і ў фраземах з пакалення ў пакаленне; з роду ў род. Бацькі выконваюць ролю абаронцаў і настаўнікаў. Традыцыйныя метады выхавання былі строгімі, ужываліся і фізічныя пакаранні: паказаць як барсук (свайх) дзяцей гладзіць ‘пакараць каго-небудзь (звычайна дзяцей), моцна прайшоўшыся сагнутым пальцам па галаве ад ілба да патыліцы і наадварот’. Спешчанасць і збалаванасць крытыкаваліся: мамчына дачка, мамчын сыноч. Фраземы косць ад косці, кроў ад крыві, плоць ад плоці, плоць і кроў перадаюць біялагічны дэтэрмінізм (кроў не вада), прычым вераць у спадчыннасць не толькі знешнасці (волас у волас, на адзін твар), але і ўласцівасцей характару (голос у голас, усе крошкі (кропелькі) падабраў). Разрыванне сямейных сувязей рэзка асуджалася: Іван без роду і племені. У выхаванні дзяцей акцэнт робіцца на пачуццях: малыя дзеці – галава баліць, вырастуць – сэрца. Адсутнасць сям’і і дзяцей не ўхвалялася: як перст.

Такім чынам, беларускія фраземы адлюстроўваюць асноўныя каштоўнасці бела-

рускай мадэлі «бацькі – дзеці»: іерархію і павагу (бясспрэчны аўтарытэт бацькоў); цыклічнасць сямейнага жыцця (перадача вопыту), рэалістычны падыход да выхавання; біялагічны дэтэрмінізм (*косць ад косці*); дысцыпліну як асноўны метада выхавання.

Кітайскія фразеалагізмы, прысвечаныя адносінам бацькоў і дзяцей, рэпрэзентуюць традыцыйныя каштоўнасці канфуцыянскай культуры, дзе сям’я займае цэнтральнае месца. На першае месца ставяцца ўдзячнасць, павага і клопат пра бацькоў: 安老怀少 *ān lǎo huái shǎo* ‘клапаціцца пра старэйшых, сцерагчы малодшых’; 反哺之情 *fǎn bù zhī qíng* ‘адрыгаць тое, што праглынуў, каб накарміць сваіх бацькоў’ – пачуццё сынавай удзячнасці; 寒泉之思 *hán quán zhī sī* ‘думкі ля халоднай крыніцы’ – сынава вернасць, думкі аб бацьках; 乌鸟私情 *wū niǎo sī qíng* ‘асабістыя пачуцці дзяцей ворана’ – утрыманне бацькоў, клопат пра бацькоў. Як травінка ніколі не зможа аддзячыць сонцу, так і дзеці ніколі не змогуць поўнасцю аддзякаваць бацькам: 寸草春晖 *cùn cǎo chūn huī* ‘травінка пад вясеннім сонцам’ – быць у неаплачым даўгу перад бацькамі. Пасля смерці бацькоў дзеці адчуваюць балючы сум і выконваюць усе неабходныя рытуалы: 抱恨终天 *bào hèn zhōng tiān* ‘смуткаваць/хаваць злосць да канца дзён’ – да канца дзён смукаваць па бацьках; 寝苫枕块 *qǐn shān zhěn kuài* ‘спаць на саломе, падушка камяк зямлі’ – спраўляць жалобу па бацьках.

У сваю чаргу, бацькі таксама праяўляюць вялікую любоў да дзяцей: 父慈子孝 *fù cí zǐ xiào* ‘бацька любіць, сын шануе’ – мірная, шчаслівая сям’я. Часам бацькоўская любоў даходзіць да крайнасці: 老牛舐犊 *lǎo niú shì dú* ‘старая карова ліжа цяля’ – сляпая бацькоўская любоў, песціць сваіх дзяцей; 掌上明珠 *zhǎng shàng míng zhū* ‘яркая жамчужына на далоні’ – моцная хваравітая любоў, прыхільнасць бацькоў да дзяцей, асабліва да дочкі; 父为子隐 *fù wéi zǐ yǐn* ‘бацька апекавае сына’ – бацька пакрывае злачынства сына.

Выхаванне дзяцей бачыцца як доўгі і складаны працэс: 百年树人 *bǎi nián shù rén* ‘сто гадоў вырошчваць чалавека’ – выхаванне чалавека патрабуе шмат часу; 相门有相 *xiàng mén yǒu xiàng* ‘у сям’і міні-

страў нараджаюцца міністры’ – таленавітая сям’я, сямейныя традыцыі, якая сям’я, такія і дзеці. Паказальнай у гэтым аспекце з’яўляецца фразема 孟母三迁 *mèng mǔ sān qiān* ‘маці Мэн Цзы тройчы перасяляецца’, якая перадае гісторыю маці, якая зарабіла ўсё магчымае дзеля выхавання сына. Спачатку сям’я жыла каля могілак, сын пачаў гуляць «у пахаванне». Потым яны пераехалі і сталі жыць побач з рынкам, сын стаў гуляць «у прадаўца». У трэці раз сям’я пасялілася ля школы, і сын засяродзіўся на вучобе.

Радасць сямейнага жыцця перадаецца праз фраземы 包子弄孙 *bào zǐ nòng sūn* ‘нянчыць дзяцей, гадаваць унукаў’ – быць шчаслівым у атачэнні сям’і; 弄璋之喜 *nòng zhāng zhī xǐ* ‘дарыць нефрытавы скіпетр ў якасці цацкі’ – віншаваць з нараджэннем сына; 弄瓦之喜 *nòng wǎ zhī xǐ* ‘дарыць верацяно ў якасці цацкі’ – віншаваць з нараджэннем дачкі. Нефрытавы скіпетр сімвалізаваў надзею на тое, што ў хлопчыка будучы высокія маральныя якасці і добры характар. Верацяно адлюстроўвала спадзяванне на тое, што дзяўчынка стане добрай гаспадыняй. 弄璋之喜 *nòng zhāng zhī xǐ*, 弄瓦之喜 *nòng wǎ zhī xǐ* таксама перадаюць устаноўку на працяг роду, як і фразеалагізм 向平之愿 *xiàng píng zhī yuàn* ‘жаданні Сян Піна’ – жаданне ажаніць сыноў і выдаць замуж дачок. Сямейнае жыццё можа прыносіць не толькі радасць, але і няшчасці: 巢毁卵破 *cháo huǐ luǎn pò* ‘гняздо разбурана, яйкі пабіты’ – дрэнна бацькам, дрэнна і дзецям, бяда бацькоў забылася і дзяцей; 不肖子孙 *bù xiào zǐ sūn* ‘дзеці не вартыя сваіх продкаў’ – недастойны спадчыннік, бесталковы дзеці.

Так, кітайскія фразеалагізмы перадаюць асноўныя каштоўнасці: сямейную гармонію (父慈子孝 *fù cí zǐ xiào* ‘бацька любіць, сын шануе’); працяг роду (向平之愿 *xiàng píng zhī yuàn* ‘жаданні Сян Піна’); адукацыю і традыцыі (孟母三迁 *mèng mǔ sān qiān* ‘маці Мэн Цзы тройчы перасяляецца’); памяць пра продкаў (寸草春晖 *cùn cǎo chūn huī* ‘травінка пад вясеннім сонцам’).

Як у беларускай, так і ў кітайскай лінгвакультуры падкрэсліваецца важнасць сям’і і працягу роду. У абедзвюх культурах бацькі клапоцяцца пра будучае дзяцей і гатовы на ахвяры дзеля дзяцей. У сваю чаргу, малодшае пакаленне праяўляе сыноўняю любоў і пашану да бацькоў. У кітайскіх

ідыёмах моцны ўплыў канфуцыянства: 孝 *xào* любоў да бацькоў трактуецца як абавязак. Дзеці павінны даглядаць бацькоў у старасці (反哺之情 *fǎn bù zhī qíng* ‘адрыгаць тое, што праглынуў, каб накарміць сваіх бацькоў’).

Беларускія фразеалагізмы не такія дагматычныя. Кітайскія фразеалагізмы падкрэсліваюць розніцу паміж сынамі і дачкамі: 弄璋之喜 *nòng zhāng zhī xǐ* ‘дарыць нефрытавы скіпетр у якасці цацкі’, 弄瓦之喜 *nòng wǎ zhī xǐ* ‘дарыць верацяно ў якасці цацкі’. Кітайцы маюць строгія нормы жалобы: 寝苦枕块 *qǐn shān zhěn kuài* ‘спаць на саломе, падушка камяк зямлі’, а ў беларусаў больш важныя пачуцці, чым рытуалы: *малыя дзеці – галава баліць, вырастуць – сэрца*.

Заклучэнне

У любоўна-сямейных адносінах асноўнымі ролевымі мадэлямі з’яўляюцца «закаханы – закаханая», «муж – жонка», «дзеці – бацькі». Беларуская мадэль адлюстроўвае хрысціянскія традыцыі, а кітайская – канфуцыянскія. Такім чынам, адрозненні паказваюць розныя шляхі развіцця культур: Кітай – іерархічная грамадская мадэль, Беларусь – аграрная традыцыя з уплывам хрысціянскай этыкі. Параўнанне дазволіла вылучыць універсальныя рысы ў канцэпцыях кахання і сям’і: важнасць узаемакахання, гармонію і павагу ў шлюбных адносінах, прызнанне цяжкасцяў сямейнага жыцця, сыноўскую любоў і пашану, важнасць правільнага выхавання дзяцей.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя Петруся Броўкі, 2008. – 2 т.
2. Санько, З. Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем / З. Санько. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 58 с.
3. Готлиб, О. М. Китайско-русский фразеологический словарь : ок. 3500 выражений / О. М. Готлиб, Му Хуаин. – 2-е изд., стер. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2019. – 596 с.
4. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

REFERENCES

1. Lepeshau, I. Ya. Slounik frazealogizmau belaruskai movy : u 2 t. / I. Ya. Lepeshau. – Minsk : Belarus. ehntsykl. imya Petrusya Brouki, 2008. – 2 t.
2. San’ko, Z. Malý ruska-belaruski slounik prykazak, prymavak i frazem / Z. San’ko. – Minsk : Navuka i tehkhnik, 1991. – 58 s.
3. Gotlib, O. M. Kitaisko-russkii frazeologicheskii slovar’ : ok. 3500 vyrazhenii / O. M. Gotlib, Mu Khuain. – 2-e izd., ster. – Irkutsk : Izd-vo IGU, 2019. – 596 s.
4. Karasik, V. I. Yazykovoi krug: lichnost’, kontsepty, diskurs / V. I. Karasik. – Volgograd : Peremena, 2002. – 477 s.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 12.07.2025